

Közzolgálati protokoll

Egyetemi tankönyv

Olvasószervező által szerkesztett jegyzet

V. Könyv

Egyházi Protokoll

Szerkesztő:

Bába Iván

Szerző:

Monostori László

NEMZETI KÖZZOLGÁLATI EGYETEM, BUDAPEST

A kiadvány a KÖFOP-2.1.1-VEKOP-15-2016-00001 „A közszolgáltatás komplex kompetencia, életpálya-program és oktatás technológiai fejlesztése” című projekt keretében készült el és jelent meg.

Szerkesztő:

Dr. Bába Iván

Szerző:

Dr. Monostori László

Szakmai lektor:

Dr. Gyurcsík Iván

Olvasószerkesztő:

Kiss Eszter

A kézirat lezárásának dátuma:

2018. május 25.

Kiadja:

© NKE, 2018.

Felelős kiadó:

Prof. Dr. Kis Norbert
dékán

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

ELŐSZÓ

In memoriam Back András

A protokollról sok mendemonda és téveszme kering a magyar köztudatban. Egyesek véleménye szerint az egész nem más, mint fölösleges körülményeskedés, mások véleménye szerint pedig elavult szokások és cirkalmas ceremóniák tárháza.

E könyv szerzői – a magyar felsőoktatás történetében először – arra tesznek kísérletet, hogy a protokolláris ismereteket mint tudás- és műveltségelemeket, valamint a protokollt mint a közigazgatásban és a társadalmi kapcsolatok területén dolgozók számára nélkülözhetetlen szaktudást megmutassák, befogadható, megtanulható formába öntsék. A könyv szerzői valamennyien szakterületük ismert jeles képviselői. Részt vettek a kedves kollégánk, néhai Back András tanár úr által kezdeményezett, és az induláskor általa vezetett Közszolgálati protokoll című szakirányú továbbképzésen – előadó tanárokként. Amit e tankönyvben közölnek, az elméleti tudásukat és gyakorlati tapasztalataikat tükrözi.

E viszonylag terjedelmes tankönyv szerkezete a minél jobb érthetőséget és kezelhetőséget szolgálja. Kézikönyv, mely folyamatosan is olvasható, de egyes fejezetei és tanulmányai önmagukban is kerek és átfogó ismeretanyagot nyújtanak az olvasónak.

A könyv első fejezete általános bevezetés a magyar államszerkezet, a nemzetközi jog, illetve a nemzeti, állami szimbólumok és az országkép egyes kérdéseinek tanulmányozásába. A második rész a protokoll és az etikett társadalmi vonatkozásaival, a viselkedéssel, az öltözködéssel, az étkezéssel és az érintkezéssel foglalkozik. Az Olvasó a további három részben találja meg a közszolgálati és közigazgatási szakanyagot – az államigazgatási rendezvényszervezéstől az államfői protokollon át az egyházi protokollig. Az öt részen belül az egyes fejezetek önmagukban kerek tematikus egészet alkotnak, vagyis egy-egy fejezet elolvasása önmagában is segítséget nyújthat valamilyen feladat megoldásában – akár a leírt helyzeteket analógiásan értelmezve is. Ebből következően az írások néhány kisebb részletben átfedéseket tartalmaznak. Több helyen is szerepel a megszólítás kérdésköre, megtalálható a rendezvénytípusok leírása, a rangsor, vagy az érintkezési formák áttekintése. Az átfedések nem szerkesztői hanyagság következményei, hanem annak tudatosítása, hogy a protokoll bizonyos kérdései különböző összefüggésekben, más-más kontextusban is megjelenhetnek a leírásokban és a mindennapi gyakorlatban.

A protokoll nem csupán a jó modor és a jó ízlés tudománya, hanem igazgatási szakterület. Az uralkodók, államfők, vezető politikusok, közigazgatási tisztségviselők, egyházi méltóságok érintkezésének módozatai évezredek során csiszolódtak és alakultak. A protokoll a magas szintű hivatalos érintkezés állandó, rendkívül lassan változó, alig-alig módosuló forma- és szabályrendszere. Ismerete mindenki számára kötelező, aki az állami, közigazgatási, politikai, egyházi vagy egyéb intézményközi kapcsolatokkal foglalkozik. Szabályainak nem ismerése vagy be nem tartása súlyos – korántsem csak esztétikai vagy erkölcsi – következményekkel járhat. Követése kötelező és elkerülhetetlen, szabályai kötöttek, rögtönzésre csekély lehetőséget adnak. A protokoll szabályainak szakszerű alkalmazása hozzájárul a magyar közszolgálat és közigazgatás színvonalának emeléséhez. Tankönyvünk ezt kívánja elősegíteni.

Bába Iván – Borbás Beatrix

TARTALOM

I. Egyházi protokoll	5
1.1. Bevezetés	5
1.2. Viselkedési tudnivalók világi hivatalos személyiségek számára	6
<i>1.2.2. Viselkedési tudnivalók egyházi személyek társaságában.....</i>	<i>6</i>
<i>1.2.3. Viselkedési tudnivalók egyházi rendezvényeken</i>	<i>7</i>
<i>1.2.4. Viselkedési tudnivalók egyházi épületekben</i>	<i>8</i>
<i>1.2.5. Ajándékozás egyházi személyeknek</i>	<i>9</i>
<i>1.2.6. Étkezések, böjt.....</i>	<i>9</i>
<i>1.2.7. Egyházi hagyományok, ünnepek és ceremóniák.....</i>	<i>10</i>
1.3. Egyházi személyek rangsora, egyházak belső rangsorolása	19
1.4. Egyházi rangok, megnevezések, címzési, megszólítási formák hivatalos és magánérintkezésben	22
1.5. Irodalomjegyzék.....	24

I. EGYHÁZI PROTOKOLL

1.1. Bevezetés

Szakmai tevékenységünk és rendezvényeink során nagy valószínűséggel találkozunk olyan helyzetekkel, amelyekben vallási vezetőkkel kerülünk kapcsolatba, vagy mi magunk hivatalosak vagyunk egyházi ceremóniára. Jelen fejezet az egyházi protokoll, etikett, illem és szokások világába kíván elkalauzolni, hogy magabiztosan, a szükséges információk birtokában tudjunk egyházakat érintő eseményeket és rendezvényeket szervezni, illetve azokon részt venni.

Előljáróban fontosnak tartjuk leszögezni, hogy szűk értelemben vett egyházi protokollról csak igen ritka esetekben beszélhetünk. Ennek az az oka, hogy kifejezetten diplomáciai eseményeket az egyházak ritkán szerveznek, ilyenekre csak a katolikus egyház, azon belül is az Apostoli Szentszék, illetve az azt képviselő Apostoli Nunciatúrák jogosultak, ugyanis csak a Szentszék jogalanyiségát ismeri el a nemzetközi jog.¹ Éppen ezért – hogy a mindennapi szakmai tevékenységet minél hatékonyabban segíthesse könyvünk e fejezete – ismertetésünket nem korlátozzuk kizárólag a diplomáciai eseményekre és így a protokollra, hanem érintjük az egyházi etikett, illem és szokások világát is.

Őszintén bízunk benne, hogy az Egyházi protokoll címet viselő fejezet hozzájárul műveltségünk gyarapításához, és olyan eszközzé válik, mely segítségünkre lesz abban, hogy otthonosan mozogjunk az egyházi ünnepek, rendezvények és ceremóniák világában.

Mivel hazánk keresztény többségű ország és a kereszténységen belül is kimagasló a katolikusok aránya,² így legrészletesebben a katolikus egyházzal kapcsolatos protokollt, etikettet, illemet és szokásokat fogjuk tárgyalni, de természetesen bőven kitérünk a református, evangélikus felekezetekre és a zsidó vallásra is.

Kifejezetten kevés magyar nyelvű szakirodalmat találunk egyházi protokoll témában. Néhányat ezek közül feltüntettünk a bibliográfiában és a lábjegyzetekben. Összefoglaló jellegű műként Gyarmati Ildikó Egyházi protokoll című kötete³ ajánlható, melyből magunk is sokat merítettünk, de könyvünk jelen fejezete is hiánypótló jellegű.

Az egyházi protokollról szóló fejezetet három alfejezetre osztottuk. Először szólunk azokról a viselkedési tudnivalókról, melyekre szükségünk lehet egy-egy egyházi rendezvényen való részvétel kapcsán. Tesszük mindezt elsősorban a világi hivatalos személyiség szemszögéből, de mindezek a tudnivalók jól használhatóak akkor is, ha magánemberként veszünk részt valamilyen vallási ceremónián, legyen az keresztelő, esküvő, temetés vagy más szertartás.

Külön alfejezetet szentelünk az egyházak belső rangsorolásának. Ez a rész reményeink szerint különösen is hasznosnak bizonyulhat, amikor vallási vezetőket hívunk meg valamilyen jeles eseményre, hiszen az itt leírtak alapján tudunk majd tájékozódni az adott egyházon belüli alá-, fölé- és mellérendeltségi viszonyokról.

¹ Érszegi, 2008.

² Központi Statisztikai Hivatal, 2014.

³ Gyarmati, 2002.

Végül külön is kitérünk az egyházi megszólítási formákra hivatalos és magánérinkezésben, különös tekintettel az egyházi rangokra és címekre. Az itt átadott ismeretek elsősorban a levelezés és a különböző köszöntések során lesznek segítségünkre.

1.2. Viselkedési tudnivalók világi hivatalos személyiségek számára

Az itt leírt információk azt a célt szolgálják, hogy magabiztosan és otthonosan mozogjunk egyházi személyek társaságában, egyházi épületekben, és minél ritkábban jöjjünk zavarba azért, mert nem ismerjük eléggé a vallási hagyományokat és szokásokat. Ilyen értelemben ez a fejezet alkalmas általános vallási műveltségünk növelésére is, emellett reményeink szerint olyan részleteket és érdekességeket is tartalmaz, melyek a vallásos olvasó számára is újdonságként hatnak.

1.2.2. Viselkedési tudnivalók egyházi személyek társaságában

Az alapvető társadalmi konvenciók és udvariassági formák természetesen egyházi személyek társaságában is érvényesek. Az általános, mindenki által ismert udvariassági sorrend, mely a köszönés sorrendiségét, a kézfogás vagy a tegeződés kezdeményezését, az ajtóban történő előreengedést, esetleg a lépcsőn történő közlekedés mikéntjét szabályozza, lényegét tekintve érvényes esetünkben is. Azonban az egyházi személyeket illetően napjainkban két különleges megközelítés is fennáll, amivel foglalkoznunk kell.

A *hagyományos megközelítés* szerint az egyházi személyek külön társadalmi kategóriába tartoznak, és ebben a különleges státuszukban gyakran előnyt élveznek, akár az általános szabályok figyelmen kívül hagyásával is. Erre látunk példát, amikor az idősebb orvos előreengedi a fiatalabb lelkészt, a hölgy megvárja, hogy a pap nyújtson neki kezét, vagy amikor akár a miniszterelnök is előre köszön egy egyházi személynek.

Ezzel szemben napjainkban gyakran találkozunk egyfajta *modern, polgári gyakorlattal* is, amikor az egyházi személy nem részesül semmilyen különleges státuszban, hanem neme, életkora és rangja alapján a világi személyekhez hasonló elbírálás alá esik, és ezek szerint történik az udvariasság konkrét kimutatása.

Bár napjainkban ez utóbbi gyakorlat elsősorban a városokban és a fiatalabb generáció tagjai között elfogadottabb és gyakrabban alkalmazott, azzal biztosan nem hibázunk, ha egyházi személyekkel a szükségesnél előzékenyebbek vagyunk. Ez a tiszteletadás és néhány apró, kedves gesztus sokat segíthet a jó kapcsolat kialakításában.

Egy pappal, lelkésszel vagy püspökkel történő találkozáskor az első kérdés, ami joggal merülhet fel bennünk, hogy hogyan köszönjük. A legrosszabb, amit tehetünk, hogy zavarunkban csak motyogunk, vagy egyáltalán nem köszönünk. Teljesen elfogadott és egyáltalán nem sértő egy egyházi személyt a napszaknak megfelelő, vagy más, közkeletű köszönési formával üdvözölni. Tehát mind a *Jó napot kívánok*, mind a *Tiszteletem* vagy a *Szeretettel üdvözlöm* helyénvaló lehet, de ha jónak látjuk, bátran használhatjuk az *Isten hozta* régi magyar köszönést is.

Jó, ha tudjuk, hogy a köszönés a vallásos ember számára gyakran hitvallás is, és egyházi körökben valóban vannak különleges köszönési módok. Ilyen a **római katolikusoknál** a *Dicsértessék a Jézus Krisztus*, melyre a válasz *Mindörökké ámen*. Sokan használják – gyakran leginkább azok, akik egyházi középiskolába jártak – ugyanennek a köszönésnek a latin formáját: *Laudetur Iesus Christus*, melyre a helyes válasz *In aeternum amen*. A

görög katolikusok saját köszöntéssel tűnnek ki. Náluk a bevett forma a *Dicsőség Jézus Krisztusnak*, illetve húsvét és pünkösd között a *Krisztus feltámadt* öskeresztény köszönés, melyre a válasz *Valóban feltámadt*.

A **református** egyházban az *Áldás, békesség* köszöntőformára az *Istené a dicsőség* szavakkal szokás válaszolni. **Evangelikusoknál** ezzel szemben köszönésként is gyakran azt a mondatot halljuk, mely sok evangélikus templom homlokzatát is díszíti: *Erős vár a mi Istenünk*.

Közismert a **zsidó** köszönési forma is, mely tulajdonképpen békekívánás, hiszen a *Shalom* szó békét jelent. A szombat kitüntetett szerepére utal, hogy a zsidó felekezet esetében a köszönési forma péntek napnyugtától szombat napnyugtáig *Shabbat shalom*.

Nyilván nem hangzik jól, ha vallási meggyőződés nélkül, pusztán udvariasságból használunk vallásos köszönési formákat. Ilyen esetben hitelesebb, természetesebb és kevésbé kényszeredett, ha bátran alkalmazzuk a szokásosnál előzékenyebb és udvariasabb általános köszöntéseket, esetleg megszólítással párosítva, mint például a *Tisztelettel köszöntöm, püspök úr*. Ha azonban ismerjük a keresztény kultúrát, meg vagyunk keresztelve, bátran alkalmazhatjuk az adott egyháznak megfelelő köszöntéseket. Egy ilyen jól megválasztott köszönés gyakran nagyon pozitív benyomást kelt az egyházi személyeknél és ezáltal a beszélgetés is gördülékenyebben indul.

Az egyházi személyek társaságában történő viselkedési tudnivalók között nagyon röviden szeretnénk kitérni a *kézfogás* kérdésére. Az udvariassági sorrend egyházi személyekre vonatkozó szabályainak bemutatása során korábban említettük a hagyományos és a polgári megközelítést, melyek közül a gyakorlatban jelenleg mindkettő széles körben alkalmazott. Emiatt bajban lehetünk, ha arra a kérdésre keressük a választ, hogy ki kinek nyújtson kezet, vagyis ki kezdeményezze a kézfogást? A hagyományos megközelítés szerint ez az egyházi személy dolga, míg a polgári megközelítés alapján a hölgy, az idősebb, a magasabb rangú személy nyújtja először a kezét. Azt gondoljuk, hogy a legtöbb esetben ez a nehézség némi rugalmassággal és előzékenységgel megoldható és áthidalható. Ha nőként, idősebbként, magas rangú beosztásban levőként kezet nyújtunk egy (fiatalabb) papnak vagy lelkésznek, egészen biztosan nem követünk el hibát.

Mindezek mellett talán szükségtelen hangsúlyoznunk, hogy a kézfogás „kiprovokálása” egy magas rangú egyházi személytől súlyos udvariatlanságnak számít. Ne feledjük el azt sem, hogy ortodox zsidók körében nők férfiakkal egyáltalán nem fognak kezet.

1.2.3. Viselkedési tudnivalók egyházi rendezvényeken

Ha egyházi rendezvényre kapunk meghívást, ez az esetek többségében valamilyen templomi szertartást, majd ezt esetlegesen követő fogadást jelent. Ritkán előfordul olyan egyházi meghívás is, melynek keretében nem kerül sor semmilyen ceremóniára, hanem egy találkozóra, étkezésre, esetleg valamilyen kiállítás megnyitására vagy épület, intézmény átadására szól. Különösen a templomi szertartásokra vonatkozik, de alapvetően minden egyházi rendezvényről elmondható, hogy az esemény mindig percre (olykor másodpercre) pontosan kezdődik.

Fontos tehát – és ez az egyik legfontosabb tudnivaló egyházi rendezvények esetén –, hogy a feltüntetett kezdési időpont előtt legalább 5-10 perccel jelenjünk meg a helyszínen. Elegendő idő álljon rendelkezésre ahhoz, hogy üdvözöljenek és helyünkre kísérjenek bennünket. Egyházi rendezvények esetében tehát ne számítsunk „színházi késésre”, esetleg arra, hogy olyan fontos személyek vagyunk, úgyis megvárnak a

kezdéssel. Inkább tekintsünk a kezdési időpontra úgy, mint a vonatunk indulási idejére. Érdemes pár perccel előbb ott lenni, ha nem akarunk lemaradni.

Inkább privát események, például esküvők alkalmával előforduló kérdés, hogy szabad-e fényképeket készíteni vagy videózni egyházi rendezvényeken. A kérdésre leginkább az előzetes egyeztetést és engedélykérést tudjuk ajánlani. Ha kedvesen kérjük, nagy valószínűséggel meg fogják engedni, hogy megörökíthessük a legszebb pillanatokot. Azonban ilyenkor is jó, ha figyelünk arra, hogy minél kevésbé zavarjuk a szertartást. A szentélybe (oltártérbe) ne menjünk fel, ne álljunk a pap és a család közé, a templom berendezési tárgyait (oltár, felolvasóállvány, lépcső) ne használjuk arra, hogy rátegyük felszerelésünket, és igyekezzünk minél inkább láthatatlanok maradni.

Ritkán, de előfordulhat, hogy arra kapunk megbízást, hogy egy helyiséget egyházi szertartás céljára rendezzünk be. Ilyenkor mindig feltétlen szükséges az adott egyház felelőssével egyeztetni, hogy mi az a felszerelésből, amit ők magukkal hoznak, és mi az, aminek biztosítását tőlünk várják. Külön érdemes odafigyelni – a világítás és a hangosítás megszervezésén túl – a terem elrendezésére és díszítésére.

Régi szép szokás, mely napjainkban is tovább él, hogy az egyházi szertartások helyszínéül szolgáló teret virágokkal díszítjük. Mivel a virág az élet és a természet szimbóluma is, soha ne használjunk művirágot. A terem méreteit alapul véve törekedjünk az arányosságra. Legyen bármilyen szép is az oltárra elképzelt virágkompozíció, ha az túl kicsi a terem méretéhez képest, nem fog érvényesülni. De ugyanígy furcsán mutatnak hatalmas páfrányok egy kis kápolnában vagy helyiségben. Alapvetően az oltárt, a felolvasóállványt, esetleg az oltárhoz vezető bevonulási útvonalat (a pad- vagy széksor szélét) szokás díszíteni.

Ami a színeket illeti, a fehér mindig jó, ünnepélyes és mindenhez illik. Különösen katolikus szertartások során ajánlható a sárga és a fehér színek használata, mert ezek egyben a Pápai Állam színei is. A két böjti időszakban (advent és nagyböjt) bátran használhatunk lilát, amikor pedig nincs különösebb ünnep, a zöld szín dominanciája is megfelelő választásnak tűnik. Olyan ünnep alkalmából, mely egyszerre egyházi és nemzeti ünnep is (például Szent István király ünnepe augusztus 20-án) elképzelhető a nemzeti színeket felvonultató piros, fehér, zöld virágdíszítés is.

1.2.4. Viselkedési tudnivalók egyházi épületekben

Ha a rendezvény helyszíne egy templom vagy más vallási épület, külön figyelmet kell szentelnünk ruházatunk kiválasztására, különösen a meleg, nyári hónapokban. Az urak hivatalos rendezvényeken öltönyben jelennek meg, de talán nem felesleges itt megemlítenünk, hogy amennyiben magánszemélyként veszünk részt egy egyházi ünnepen, akkor sem illik rövidnadrágban, ujjatlan trikóban vagy papucsban megjelenni, még nyaralóhelyen sem. Hölgyek esetében figyelni kell arra, hogy a vállak és legalább a felkar fedve legyenek, a szoknya pedig érjen térdig. A „spagetti pántos” felsők, a miniszoknyák és a túlságosan mély kivágású ruhadarabok nem templomba valók.

Míg a hangos beszélgetés egy rendezvényteremben vagy egy színházban az előadás kezdete előtt vagy után általában elfogadott, a templomban ezt mellőzzük, vagy korlátozzuk a legszükségesebb üdvözlésekre, és tegyük azt is diszkréten.

Hacsak nem vagyunk magas rangú díszvendégek vagy rendszeres vallásgyakorlók, általában ajánlott nem a legelső sorban, hanem inkább a második, harmadik sorban helyet foglalni, hogy jobban lássuk, a szertartás során mikor kell leülni, felállni vagy letérdelni.

1.2.5. Ajándékozás egyházi személyeknek

Tiszteletünk, hálánk és nagyrabecsülésünk különös kifejezése lehet, ha egy meghívott vendégnek vagy akár a házigazdának ajándékkal kedveskedünk. Általánosságban elmondható, hogy nem az ajándék értéke a döntő, sokkal inkább a gesztus találékonysága és ötlete. Az ajándék megfelelő kiválasztása különösen finom érzéket igényel.

Egyházi személy esetében sok jó választásunk lehet. A mindig könnyen elérhető és különösebb előkészületet vagy utánajárást nem igénylő bor vagy egyéb szeszes ital ajándékozásán túl más ötleteknek is bátran engedjünk teret. Mindig frappáns, kedves és emlékeztető, ha az adott rendezvényhez közvetlenül köthető emléktárgy kerül átadásra. A regionális különlegességek területén is szétnézhetünk, ha nem abban a városban van a rendezvény, ahol amúgy is él és dolgozik az egyházi személy. Ezek a különlegességek lehetnek akár népművészeti, kézműves vagy kulináris termékek.

Fontos kivétel, hogy **katolikus** papnak, püspöknek egyáltalán nem tilos virágot ajándékozni. Ez lehet akár szálas, akár cserepes. Nagy valószínűséggel úgymint a templomban helyezik majd el, s ezzel végső soron a számára fontos épület díszítéséhez járulunk hozzá.

A **református** és **evangélikus** egyházban nem a lelkész, hanem a lelkész felesége kapja a virágot. Az evangélikus egyházban különösen odafigyelnek azonban arra, hogy csak élő virág díszítheti a templomot, és ez még a karácsonyfákra is vonatkozik. Az evangélikus egyház képviselőjét megajándékozandó tehát egy szép cserepes virág jó választásnak tűnik sok esetben.

A virágdíszek a **zsinagógáktól** sem idegenek, hiszen az Úr kinyilatkoztatása is a szabadban, a természetben történt: a Sínai-hegyen. Az őszi sátrak ünnepe során pedig különös hangsúlyt is kapnak a virágcsokrok.

1.2.6. Étkezések, böjt

Ebben az alfejezetben azt a kérdést szeretnénk különösen is körüljárni, hogy milyen sajátosságokra kell figyelnünk, ha vallásos személy van jelen egy étkezésnél. Az egyes felekezetek képviselőinek étkezési hagyományait ismerni és azok megtartását számukra elősegíteni nagyfokú udvariasság, és tulajdonképpen elvárásnak is tekinthető, ha egyházi személyt látunk vendégül. Az étkezési és böjti szokások nem ismerését és az ebből fakadó kellemetlen helyzeteket az egyházi személyek akár súlyos tapintatlansággként is megélhetik, ezért ezek ismeretére és alkalmazására fordítsunk kiemelt figyelmet.

Minden felekezetre egyaránt jellemző, hogy az étkezések elején mindig, az étkezések végén pedig gyakran imát, áldást mondanak. Ha egyházi személyt látunk vendégül – és amennyiben alkalmasnak látszik –, kérjük fel őt, hogy mondjon asztali áldást! Az asztali áldás vagy étkezés előtti ima tartalmát tekintve hálaadás Istennek a táplálékért, a földi jókért, az együtt étkezés örömeért.

Ha vendégként veszünk részt egyház által szervezett étkezésen, fokozottan figyeljünk arra, hogy az étkezést megkezdeni csak az ima elmondása után illik – még akkor is, ha az előétel már elő van készítve a helyünkön. Ez alól egyedül az aperitif a kivétel. Az – általában külön teremben – felszolgált étvágygerjesztő ital mellé esetlegesen kínált apró falatok ez alól a szabály alól kivételt jelentenek, ugyanis az imát a terített asztalnál szokás elmondani.

A **katolikus** egyházban nincs különleges előírás arra vonatkozólag, hogy mit szabad fogyasztani. Ez alól a kivételt a böjti napok jelentik. Hazánkban szám szerint mindössze nyolc ilyen nap van az évben, mégpedig a húsvétot megelőző hét pénteki nap, s előtte a nagyböjt kezdete, hamvazószerda, mely két nappal előzi meg az első böjti pénteket. Ezekon a napokon a katolikusok nem fogyasztanak húsételt, de halat, tojást ehetnek. Ennél egy fokkal szigorúbb maga a hamvazószerda és nagypéntek böjti fegyelme, ugyanis ekkor a hústól való megtartóztatáson kívül a katolikusok azzal is kifejezik böjtölésüket, hogy az adott napon csak háromszor étkeznek, és csak egyszer laknak jól. Sok katolikus azonban az év minden péntekén kifejezi önmegtartóztatását azáltal, hogy nem eszik húst. Ezért udvarias dolog egy pénteki étkezés alkalmával húsmentes alternatívát kínálni. Ez manapság amúgy sem szokott gondot okozni a vegetarizmus és vegánizmus elterjedtsége okán.

A **református** és az **evangélikus** egyház ugyan hangsúlyozza az önfegyelmet és az önmegtartóztatás fontosságát, de ennek konkrét formáját nem írja elő, hanem azt az egyénre bízta. Ilyen értelemben tehát nincsenek konkrét étkezési előírások sem, amelyeket minden körülmények között meg kellene tartani. Ugyanakkor a húsvétot megelőző böjti időszak a protestáns egyházakban is bünbánati időszakként számít. Ilyenkor nem illik mulatságokban, lakomákon részt venni vagy ilyent szervezni.

Rendezvények, különösen farsangi mulatságok szervezése kapcsán fontos tudni, hogy – bár az általános műveltség része kellene, hogy legyen, ma már egyre kevesebben néznek utána – a farsang húshagyó keddig, vagyis a hamvazószerdát megelőző napig tart. Ez adja ugyanis a farsang lényegét! A téli mókázás abból származik, hogy a húsvétot megelőző nagyböjt előtt „kimulatták” magukat az emberek, s így a böjtöt aztán annál komolyabban tudják venni.

A **zsidó** étkezési szokások már nagyobb figyelmet igényelnek. Egyrészt az étkezés előtti áldás itt sem maradhat el, de a zsidó vallás esetében az étkezést megelőző rituális kézmosásról sem szabad megfeledkeznünk. A zsidó étkezési szabályok kóser ételek fogyasztását írják elő. A kóser ételek elkészítési módja különleges, csak zsidó személy készítheti el, nem tartalmazhat disznóhúst, és a szárnyasokon kívül hús amúgy is csak vágott patájú, illetve kérődző állat húsból készíttetten fogyasztható. Fontos alapszabály ezen túl, hogy hús- és tejtermékek egyazon étkezés keretein belül nem fogyaszthatók. Ha vallásukat gyakorló zsidó vendégeink vannak, akkor mindenképpen rendeljünk kóser ételleket kóser étteremből.

1.2.7. Egyházi hagyományok, ünnepek és ceremóniák⁴

Jelen alfejezet célja, hogy a legfontosabb tudnivalókra szorítkozva mutassa be a katolikus, a református és az evangélikus egyház, továbbá a zsidó felekezet hagyományait, ünnepeit és ceremóniáit. Könyvünk jellegéből és témájából adódóan nem törekedhettünk a teljességre. Inkább ízelítőt szeretnénk adni a sokféle szertartásból, szem előtt tartva a gyakorlati használhatóság szempontját. A leggyakrabban előforduló, körütekintést igénylő ceremóniákra, továbbá a különleges, ünnepélyes alkalmakra szorítkozunk.

A **katolikus** egyház hivatalos szertartásait *liturgiának* is szokás nevezni. Ez a görög eredetű szó a nép szolgálatát, művét, munkáját jelenti. Eredetileg – az ókori görögöknél – olyan cselekményt jelölt, amely a nép érdekében történik. Az 1960-as években lezajlott

⁴ Gyarmati, 2002.

II. Vatikáni Zsinat óta a katolikus liturgiában újra előtérbe került a nép szerepe. Nem az törekvés tehát, hogy a templomban a pap egyedül fohászkodjék Istenhez, míg a nép – mintegy résztvevőként – legyen jelen, hanem ehelyett előtérbe kerül a közösség szerepe, vagyis a pap a híveivel együtt imádkozik, engesztel, mutat be áldozatot és könyörög Jézushoz. Teszi mindezt énekkel, imákkal, szentírási olvasmányokkal, tanítással. Ezek a mozzanatok mind azt a célt szolgálják, hogy kifejezzék az Isten iránti szeretetet és tiszteletet.

A jól megszervezett, méltósággal végzett liturgia – különösen egy szép templomban – hat az ember érzelmeire is. A félhomály, az énekek, a gyertyák, a szobrok, a prédikáció, az imádságok mind azt a célt szolgálják, hogy a lelket felemeljék. Kijelenthető, hogy a liturgia a vallásos ember hitének egyik fő forrása, mely elősegíti a párbeszédet Isten és ember között. A liturgia mindig közösségi ünnep, melyet meghatározott helyen és időben végeznek.

A katolikus liturgia csúcspontja a szentmise, melyet görögül szokás Eucharisztianak is nevezni. A szó eredeti jelentése hálaadás. Érdekesség, hogy a magyar *mise* szó nagy valószínűséggel a latin nyelvű szentmise utolsó felszólításának félreértéséből származik. A pap ugyanis elbocsátáskor az „Ite, missa est.” szavakkal fejezte be szolgálatát, ami annyit tesz: „Menjete, küldetésetek van.”

A szentmisén kívül a liturgiák közé soroljuk még a zsolozsmát, vagyis az imaórák liturgiáját, a különböző szentségek⁵ kiszolgáltatásának szertartását, a szentelményeket,⁶ és ide tartoznak a körmenetek, áldások vagy igeliturgiák is.

A katolikus szertartások során különös hangsúlyt kapnak bizonyos *szimbólumok*. Már a testünkkel is kifejezhetjük tiszteletünket, amikor állunk, ülünk vagy éppen térdelünk, nem is beszélve az imádságra kulcsolt vagy összetett kéz szerepéről. Míg állva a tiszteletet és a figyelmet tudjuk kifejezni, addig a térdelés az imádat szimbóluma. A meghajlás, térdhajtás, mellverés és a kitárt kéz gesztusai mind-mind megpróbálják testileg is kifejezni azt, ami az imádságban elhangzik.

A szimbólumok többsége a természet világából származik. *Vízet* nem csak a keresztelekor használunk, hanem a katolikus templomba belépve szenteltvízzel vethetünk keresztet magunkra. Ez hitvallás és megtisztulás egyben. A kereszttetés során egyrészt jelképesen egyesülünk Krisztus kereszttjével, másrészt a Szentháromság hitének kifejezése is: Istené, aki Atya, Fiú és Szentlélek. A víz – amellett, hogy nélkülözhetetlen az élethez, így az életerőt is jelképezi – a megtisztulás eszköze, ezért a bűnbánat szimbóluma is egyben.

Templomokban a *tűz* ősi elemével is találkozhatunk. Egyrészt sok helyütt égő gyertya hív imádságra hétköznapiokon is. Ennek hagyománya jórészt gyakorlati okokkal magyarázható. A villanyvilágítás elterjedése előtt, és különösen a keresztényüldözések idején, amikor bűvőhelyeken, például katakombákban gyűltek össze a krisztushívők ünnepelni, szükség volt erre a diszkrét és természetes fényforrásra. Másrészt viszont húsvétkor az úgynevezett húsvéti gyertya magát Jézust mint a világ világosságát jelképezi, aki feltámadt a halálból és legyőzte a sötétséget. Az ünnepélyes szertartások során alkalmazott tömjénezéshez is tűz szükségeltetik. A tűz amellett, hogy fényt és meleget ad, a megtisztulás utáni vágyat is megeleveníti, illetve arra is alkalmas, hogy

⁵ A hét szentség: keresztség, bérmálás, eucharisztia, bűnbocsánat, betegek kenete, egyházi rend, házasság.

⁶ Közülük az egyik legfontosabb a temetés.

visszavonhatatlan ajándékot adjunk Istennek. Gondoljunk csak a zsidóságban ismert növény- és állatáldozatokra.

Egyes liturgiák alkalmával *olajat* is használunk. Ne feledjük, hogy a mediterrán világban a gabonafélék mellett ma is az olaj jelenti az egyik alapvető táplálékot. Ugyanakkor a gazdagság jele is az olaj. Illatosító, pihentető, gyógyító hatása közismert, ma is sok szépség- és wellness-szalokban alkalmazzák. Az olajjal való megkenés gesztusa szerepel a keresztség, a bérmlás, a betegek kenete, a pap- és püspökszentelés szertartásában, továbbá templom-, harang- és kehelyszenteléskor. Igen fontos esemény egy új templom felszentelése, melynek során tizenkét keresztet rajzolnak a templom falaira – szintén olajjal. Külön kiemelendő a *krizma*, mely olívaolaj és illatosított balzsam keveréke. Ezzel kenték fel régen a királyokat.

A már korábban említett *tömjézés* gyakorlata elsősorban a keleti egyházakban szokás, de különleges ünnepek alkalmával a katolikus szertartások során is felfedezhető. A *tömjén* szó olyan illatosított gyantát jelöl, melyet füstölésre használnak. A megfüstöléssel, vagyis megtömjézésével Istennek ajánlást hajtunk végre, és egyúttal tiszteletünket fejezzük ki Istennek. „Imám szálljon feléd, mint a tömjén füstje” – olvassuk a 141. zsoltárban.

Érdekes és ritkán használt szimbólum a *hamu*. A bűnbánat jeleként szórja a pap a hívek fejére a nagybőjt kezdetekor, hamvazószerdán. A jelkép egyrészt arra utal, hogy Isten előtt milyen kicsinyek vagyunk, másrészt pedig arra, hogy földi életünk után testünk is porrá fog válni. Éppen ezért nem érdemes csak a földi kincsek összegyűjtésének szentelni életünket, hanem igyekeznünk kell minél több jót tenni, a bűnöket pedig elkerülni.

A *kenyér* és a *bor* kitüntetett helyet kap a szentmiséken. A katolikus hit szerint ugyanis ezek többek, mint szimbólumok: nemcsak jelképesen, hanem valóságosan veheti magához a hívő az áldozás során Krisztus testét a kenyér, Krisztus vérének pedig a bor színe alatt.

A leggyakoribb szertartás, amely a katolikus hitben egyúttal a leglényegesebb helyet foglalja el, a *szentmise*. Két fő része van: az ige és az áldozat liturgiája. Az első részben a tanítás a főszerep. Ekkor a különböző szolgálattevők, felolvasók és maga a pap a szószerk vagy *ambó* körül tartózkodik. Ekkor olvasnak fel szentírásrészeket és ekkor kerül sor a *homíliára*, azaz a prédikációra.

Az áldozat liturgiájának a helyszíne már maga az *oltár*, ahol a kenyér és a bor felajánlása és az utolsó vacsorára való emlékezés történik. Ha nem vagyunk hívők, igyekezzünk a gyakorlott templomba járók gesztusait figyelni: akkor álljunk és üljünk, amikor ezt a többiek is teszik. Az áldozat liturgiájának kezdetén kerül sor a kenyér és a bor felajánlására. Régen ilyenkor vitték ki a hívek az oltárhoz a templomnak, a papnak és a szegényeknek szánt adományaikat, húst, tojást, zöldséget, tejet, vaját, halat, textíliát, olajat és ruhákat. Ezt napjainkban a perselyezés helyettesíti, amikor egy szolgálattevő egy kosárával adományokat gyűjtve körbejár. Heti templomba járóként kétszáz, ötszáz vagy ezer forintot szokás adni, de szép gesztus lehet – különösen egy nagyobb ünnep vagy ritkább templomlátogatás alkalmával – az ennél nagyobb összegű adomány is. A szentmise vége felé, a *Miatyánk* elimádkozása után kerül sor a békekézfogásra. Ilyenkor ne lepődjünk meg, ha a mellettünk álló a kezét nyújtja. Nem bemutatkozni akar, hanem kiengesztelődni jelképesen. A „Béke veled!” mondatra az „És a te lelkeddel!” szavakkal szokás válaszolni. Nem sokkal ez után kezdődik az áldozás szertartása, amikor a hívek – miután bűneiket megbánták – a pap elé járulnak és Krisztus testét veszik magukhoz a

szentostyában. Ha nem vagyunk gyakorló katolikusok, ilyenkor nyugodtan maradjunk a helyünkön, ügyelve arra, hogy a padból kiengedjük azokat, akik áldozni szeretnének.

Általában családi eseményként tekintenek rá, de nem elképzelhetetlen, hogy hivatalból is meghívást kapunk egy *keresztelőre*. Megkeresztelésre minden ember életében egyszer kerülhet sor, mert hatása az egész életre szól. Ezáltal válik a megkeresztelt Isten gyermekévé és az Egyház tagjává. Régebben vízbe való alámerítéssel kereszteltek, ma már a vízzel történő leöntés a bevett szokás. Keresztelő János mintájára, Jézus felhívására történik ma is a keresztelés, mely minden esetben hitvallás. Gyermekkeresztelés esetében ezt a hitvallást a szülők teszik meg, míg fiatal vagy felnőtt esetében az érintett maga. Napjainkban egyre gyakoribb a felnőtt korban történő keresztelés, melynek oka nyilván az, hogy akit nem kereszteltek meg gyerekkorában, felnőtt fejjel – általában valamilyen lelki élmény, megtérés, esetleg a házastársa hatására – szeretne az Egyházba ilyen módon belépni. A kerestséget kiegészítő szertartások között megtalálható az olajjal való megkenés, a fehér ruhába öltözés és az égő gyertya átadása is.

A *bérmálás* szentségét általában serdülőkor elején, 12-14 éves korban szokás felvenni. Rendszerint püspök szolgáltatja ki, mégpedig kézrátétel és krizmával való megkenés által. Fontos társadalmi esemény lehet egy-egy bérmálási ünnepség, gyakran éppen a püspök látogatása miatt. Sok helyütt szokás ilyenkor a kulturális vagy a társadalmi élet képviselőit is meghívni az ünnepségre.

Mindeközéig nem szóltunk a szertartások szereplőiről, szolgálattevőiről. A papokon kívül fontos szerepe van az orgonistának, aki az énekek kiválasztásáért és kíséretéért felel. Az előkészítés, díszítés, technikai eszközök működtetése a sekrestyés feladata. Rajtuk kívül általában fehér ruhába öltözött gyerekek – ministránsok – segédkeznek az oltár körül.

Különleges alkalom minden település életében a *búcsú*. Itt nem a búcsúzkodásra kell gondolnunk, hanem a templombúcsúra, vagyis a templom névnapjára: annak a szentnek az ünnepére, akiről a templom el van nevezve. Kisebb településeken gyakran a falunak is védőszentje ő. Természetesen városi környezetben is szokás búcsúkat tartani. Itt leginkább bűneinknek intünk búcsút, hiszen e fontos ünnep előtt szokás a szentgyónást is elvégezni, amikor a katolikus hívő feloldozást kap bűnei alól, kiengesztelődik Istennel és emberrel, bocsánatot kér és megbocsátanak neki. A templombúcsú szintén kiemelt társadalmi esemény.

Különösen vízkereszt, vagyis január 6. környékén szokás a *házak, lakások, családok megáldása*. Ilyenkor a hívek arra kérik a papot, hogy jöjjön el hozzájuk, imádkozzon együtt velük és kérje Isten áldását otthonukra. Újabban nemcsak magánlakásokra kérnek áldást, hanem sok hívő tulajdonos vagy bérlő kéri műhelye, üzlete vagy irodája megáldását. Egy-egy új létesítmény vagy emlékhely – könyvtár, sportcsarnok, iskola, művelődési ház, köztéri szobor vagy emléktábla – avatását is gyakran kötik össze annak megáldásával. Ez egy újabb olyan alkalom, amikor a társadalmi és az egyházi élet összeér.

Különleges alkalom a *pap- vagy püspökszentelés*, de jelentőségénél fogva itt említhetjük meg az *új plébános beiktatásának* szertartását is. Ezek ugyan egyházi események, de jelentőségük miatt mindig van társadalmi vetületük is. Amennyiben valamilyen fontos társadalmi tisztséget töltünk be, ne lepődünk meg, ha ilyen ritka alkalmakra meghívást is kapunk.

Különleges, ritka, nagy jelentőségű szertartás a *boldoggá és szentté avatás*. Ilyenkor maga a pápa mondja ki valamelyik emberről, hogy példaértékű életet élt, és engedélyezi nyilvános tiszteletét a boldogok vagy a szentek sorában. Különlegesen nagy

megtiszteltetés egy nemzetnek, ha egy tagja boldog vagy szent lesz. Míg korábban a boldoggá és szentté avatás a Vatikánban történt, Szent II. János Pál pápa után, XVI. Benedek pápasága óta a boldoggá avatás helyszíne általában a boldoggá avatandó hazája lett. Így került sor az elmúlt években Budapesten Salkaházi Sára és Sándor István, Esztergomban Meszlényi Zoltán, Nagyváradon Bogdánffy Szilárd, Szatmárnémetiben pedig Scheffler János boldoggá avatására. E szertartások közéleti fontossága nyilvánvaló.

A fenti kitüntetett alkalmak a katolikus egyházban különös jelentőséggel bírnak, az igazán fontos ünnepekről azonban minden évben megemlékezünk. Ezek közül is kimagaslik *húsvét*, amikor Krisztus feltámadását ünnepli a keresztény világ. Az étkezési szokások kapcsán már kifejtettük a nagyböjti időszak bűnbánati és böjti jellegét, szóltunk nagypéntek fontosságáról is. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy húsvét előestéjére és húsvét napjára sem illik semmilyen társadalmi vagy diplomáciai eseményt helyezni. Ez nincs is szokásban.

Karácsonykor Jézus Krisztus születését ünneplik a keresztények. Ezt az ünnepet azonban nemcsak a krisztushívők, hanem az egész világ ünnepli. Ilyenkor szokás áldott karácsonyt és boldog újévet kívánni nemcsak a családban, hanem a diplomáciai, társadalmi, kulturális és politikai életben is. Az igazán elegáns karácsonyi jókívánság még ma sem e-mailben, hanem postán érkezik.

A személyekhez kötött ünnepek kapcsán meg kell említenünk a névnapon túl – mely gyökereit tekintve egyértelműen katolikus szokás, hiszen a védőszent ünnepét jelenti – a házassági, papok esetében szentelési évfordulókat, szerzetesek esetében pedig fogadalomtételük napját.

A katolikus egyházi szertartások során a liturgikus szolgálattevők különböző templomi ruhát viselnek. A pap öltözéke szentmise bemutatásakor az egyszínű, fehér alba, melyre stólat és miseruhát, vagyis kazulát vesz. Szentmisén kívüli egyéb liturgikus alkalmakkor szokás a reverenda fölé vett karingben és stólában megjelenni. A palástot különleges szertartások, esküvők, temetések és körmenetek alkalmával szokták viselni.

A katolikus liturgiában négy olyan fő szín van, amely kifejezi az ünnep jellegét. Ezekhez alkalmazkodik rendszerint a templomi díszítés, a textíliák, a miseruha, gyakran még a virágok színe is. A legnagyobb ünnepekhez és a szentek ünnepeihez a fehér, a vértanúk és a Szentlélek ünnepeihez a piros, míg a böjti időszakokhoz és a gyászhoz a viola tartozik. A zöld az ünnepkörökön kívüli, úgynevezett évközi idő színe. Gyász alkalmával szokás a fekete használata is – a viola mellett –, a főünnepek során pedig a fehéret arannyal szokták helyettesíteni. Régebben a Mária-ünnepek színe a kék volt, ám ez a szokás ma kihaltól van.

Szólunk még néhány szót az egyházi zene szerepéről. A cél egyértelmű: széppé tenni a szertartásokat. Szent Ágoston mondta, hogy „aki énekel, kétszeresen imádkozik”. Katolikus templomban leggyakrabban orgonával kísérik az énekeket. A legegyszerűbbek és ennél fogva legelterjedtebbek az egyszólamú, úgynevezett népénekek. Sok templomban felcsendülnek gregorián dallamok is, nagy ünnepek alkalmával pedig kórusok működnek közre több szólamban, olykor zenekarral kísérve. Egyre több templomban hallhatunk könnyűzenei darabokat is. Ezeket általában gitárral, fuvolával, hegedűvel, dobbal vagy más fúvós, ütős vagy billentyűs hangszerral kísérik.

Ha belépünk egy **református** templomba, rögtön szembe tűnik az egyszerűség, sőt puritánság – a katolikus templomokhoz képest. Oltár helyett *úrasztalával*, ambó helyett *szószékkel* találkozunk. Képi ábrázolás ritkán látható, általában stilizált vagy népi

nonfiguratív motívumok találhatóak a mennyezetben, a padlón, esetleg a tárgyak és a padok díszítésén.

A fő szertartás az *istentisztelet*. A lelkész viselete az egyszerűséget, a letisztultságot tükrözi. A sötét öltöny és nyakkendő, lelkész nő esetében a sötét ruha vagy kosztüm fölött vett fekete színű palást jelképezi a pásztori szolgálatot. Az istentisztelet egyes részeinél állni, illetve ülni szokás. A reformátusok nem térdelnek és nem vetnek keresztet. Az összetett vagy összekulcsolt kéz az imádságot, az összeszedettséget, az Istenre irányultságot jelképezi. Az istentisztelet során felcsendülő *zsoltaók és dicséret*ek (*énekek*) kiemelt szerepet töltenek be a református liturgiában. A közös éneklés összeköti az egyazon hitet vallókat, az énekszövegek általában biblikus eredetűek, hitigazságokat fogalmaznak meg. A Szentírás mellett a református énekeskönyv is megbecsült kincs.

A reformátusok két sákramentumot (szentséget) ismernek: a *keresztség* és az *úrvacsora* sákramentumát.

Az *úrvacsora* Krisztus áldozatának tényét jelzi. Teljes bűnbocsánat és Krisztus életével való megtelítődés. A reformátusok meggyőződése szerint az úrvacsora jegyei – a kenyér és a bor – nem változnak át Jézus testévé és vérévé, ugyanakkor vallják, hogy az élő, megdicsőült Krisztus az úrvacsorában valóságosan jelen van és velük teljes valójával közösségre lép. Ez a valóságos jelenlét azonban – miként az igehirdetésben is – a Szentlélek által történik.

A *keresztség* szövetség Istennel. A vízzel való megöntés azt szimbolizálja, hogy Jézus Krisztus vére megtisztít a bűneinktől. A keresztség ígéje: „Keresztellek Téged az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében!” Amikor a gyermeket megkeresztelik, Krisztus belép az életébe.

A *keresztelet* ének, bibliamagyarázat, áldás és imádság kíséri. Hagyományosan az istentisztelet végén szokás keresztelni, ám újabban – gyakorlati okokból – az istentisztelet elejére helyezik a keresztelő idejét. A *konfirmáció* – hasonlóan a katolikus bérmáláshoz – rendszerint serdülőkorban válik aktuálissá. A hívő – általában csecsemőkorában megkeresztelt – fiatal ekkor már tudatosan és saját akaratából fejezi ki a Krisztushoz és egyházához való tartozás szándékát. Manapság nem ritka a felnőtt konfirmáció sem, amikor azok kérik befogadásukat az egyházba, akik ezt ifjúkorukban nem tették meg. Egy ilyen ünnepre történő meghívás nagy megtiszteltetésnek számít.

A *püspök- és lelkézszenelés*, valamint a *lelkészbeiktatás* a református egyházban különleges alkalomnak számít, mely legtöbbször társadalmi esemény is. A református püspök felszentelésével nem kerül külön rendbe, nem kerül közelebb Istenhez, de olyan hivatalt kap, amelyet nem tud betölteni az Isten különleges gondviselése nélkül. Kiemelt jelentőségű az ünnepélyes eskü, melyet a püspök szentelése alkalmával tesz. Ezzel kötelezi el magát erre az egyházi vezetői szolgálatra.

Kicsit régies, de annál gyönyörűbb szövegű az az eskü, amit a református szertartású *esküvő* során az ifjú pár mond el.

A református egyház ünnepei közül is a *húsvét* – Krisztus feltámadása – a legfontosabb. Ehhez szorosan hozzátartozik *nagypéntek*, Krisztus kereszthalálának napja. A böjt tekintetében a református egyház előírásai ugyan nem szigorúak vagy részletekbe menőek, ám ez nem jelenti azt, hogy ne lenne böjt. A böjt módjának megválasztása az egyénre van bízva. Nem elvárás tehát sem a katolikusoknál szokásos pénteki hústiltalom betartása, sem pedig egyéb, részletes előírás teljesítése. A böjtot a református hit tágabb összefüggésbe állítja. A lényeg, hogy küzdjünk rossz szokásaink ellen és mondjunk le

olyan dolgokról, amelyek akadályozzák az Istennel és embertársainkkal való kapcsolatainkat.

A *reformáció emlékünnepe* október 31. Ez alkalommal – a többi protestáns egyházzal együtt – arra emlékeznek, amikor Luther Márton 1517-ben ezen a napon Wittenbergben nyilvánosságra hozta 95 vitaindító tételét, amelyben a megtérésről, a bűnbánatról és az evangéliumról írt. Újabban szokás október utolsó hetében – a reformáció ünnepéhez kapcsolódóan – előadássorozatot, színes programokat szervezni. Ezek az alkalmak jó lehetőséget biztosítanak az egyház és a társadalom találkozására.

A *hálaadás* gondolatköre gyakran kerül elő a református egyházi ünnepek sorában. Augusztus 20-án az új kenyérért, október utolsó vasárnapján az új borért, míg szilveszterkor a lezáruló évről adnak hálát.

Mindezekén túl a református egyház gyakran csatlakozik az állami ünnepi megemlékezésekhez, elsősorban nemzeti ünnepeink alkalmával (március 15., október 23.), a trianoni megemlékezések, az aradi vértanúkra történő emlékezés során.

Röviden szóltunk már a lelkészi *palástról*, melyet a lelkészek az igehirdetés, az istentisztelet alkalmával viselnek. Ez inkább a szolgálatra való felkészültséget, mint a méltóságot hivatott kifejezni. A palást mindig fekete színű, nyaknál gombolható, földig érő.

A református templomokon látható, gyakran buzogánynak nézett jelkép a valóságban a *betlehemi csillagot* hivatott szimbolizálni, melyet a napkeleti bölcsek követtek. A templom ugyanígy kívánja mutatni azt az utat, mely Jézushoz vezet. A szintén gyakran feltűnő *kakas* pedig emberi esendőségünkre emlékeztet. A Biblia szerint Péter apostol háromszor is megtagadta Jézust, mielőtt a kakas megszólalt, csak a kukorékolás után döbbsent rá árulására és tartott bűnbánatot.

Református elhunytak sírkövén általában stilizált *kehelyábrázolással* találkozhatunk.

Református templomokban gyakran rendeznek *hangversenyeket*. Ezeket általában elmélkedéssel, imádsággal kötik egybe. Ilyenkor nem feltétlenül szokás tapsolni, bár nem is kifejezetten tiltott.

Nyelvi érdekességként érdemes megemlíteni, hogy a protestáns szóhasználat a *keresztyn* elnevezést használja, a katolikus *keresztény* elnevezéssel szemben. Azt is gondolhatnánk, hogy a szó eredete a kereszt szóban gyökerezik, ám ez nincs így. A latin *christianus* szó – melyből annak magyar változatai is erednek – jelentése: Krisztushoz tartozó, krisztusi.

Az **evangélikusok** – a reformátusokhoz hasonlóan – nem ismerik el a római pápát, nem imádkoznak szentekhez és nem hisznek a tisztítótűzben. Ugyanakkor több hasonlóságot is felfedezhetünk az evangélikus és katolikus, illetve az evangélikus és református templomok között. Az evangélikus templom inkább egy katolikus, mint egy református templomra hasonlít, bár berendezése és díszítése egyszerűbb. Oltárt, szószéket, keresztelő kutat is találunk rendszerint az evangélikus templomokban.

Az *istentisztelet* alatti mozgás tekintetében leginkább az a különbség a reformátusokhoz képest, hogy az evangélikus templomokban nem szokás felállni valamennyi imádság alatt, de az igeolvasásokra természetesen igen. Az evangélikus istentisztelet alappillére az imádság, az ének, az igehirdetés és az *úrvacsora*. Ez utóbbi gyakorisága gyülekezetenként változik. Mindig közös gyónó imádság és feloldozás előzi meg, az úrvacsorát pedig az oltár előtt térdelve, két szín alatt veszi magához a hívő, vagyis mind

kenyeret, mind pedig bort magához vesz, mely az evangélikus tanítás szerint a vétel pillanatában Krisztus teste és vére.

Az emberi élet fontos állomásai, mint a születés, a felnőtté válás, a házasság és a halál természetesen az evangélikus templomi életben is mérföldköveknek számítanak. A *keresztelések* leggyakrabban istentisztelet keretében történnek. A reformátusoknál már megismerthez nagyon hasonló fiatalkori *konfirmáció* itt is 12-14 éves kor táján szokásos, ám ha valaki felnőttként keresztelkedik meg, lehetséges az azonnali konfirmáció is.

Az evangélikus *püspökavatás* szertartása imádságból, igehirdetésből és éneklésből áll, melynek keretében az új püspök esküt is tesz. Ugyanígy imádsággal, igehirdetéssel és énekkel kapcsolódik össze a *lelkészavatás*, illetve a *lelkészbeiktatás* is. Ennek keretében régi szép szokás, hogy a lelkésztársak és barátok egy-egy bibliai ígét, vagyis mondatot olvasnak fel az avatandónak, illetve beiktatandónak, mintegy lelki útravalóul az előtte álló feladatra gondolva.

Istentiszteleten kívül a lelkészek és lelkésznők szokásos viselete a papi körgalléros ing. A szertartások során a lelkészek Luther kabátot hordanak, míg a püspökök a Luther kabát fölé nyakba akasztható aranykeresztet, úgynevezett mellkeresztet is viselnek.

A **zsidó** felekezet ünnepeinek, szertartásainak, hagyományainak és ceremóniáinak vizsgálata olyan szempontból is különös területre kalauzol minket, hogy itt még sokkal kevésbé maradunk a vallási épületek falai között, mint a keresztény egyházak esetében. A zsidó vallás és kultúra nehezen választható szét, a szokások mind a családi, mind a vallási élethez kötődnek, nem beszélve ezek igen jelentős társadalmi vonatkozásairól. Míg a zsinagógában vagy azon kívül a tanítás szolgálata nincs fenntartva kizárólag a rabbik számára, mégis ők számítanak a vallási élet egyértelmű vezetőinek. Bizonyos szertartásokra – mint például a házasságkötés – csak ők kérhetők fel.

A zsidó imákat fontos *gesztusok* kísérik. A „szokásos” felálláson és leüléson kívül a leborulás, a kézfelemelés, a szemlehunyás és a mellveregetés mindenképpen megemlítendő. A leborulás az imádat, a kézfelemelés az áldás, a mellverés a bűnbánat, a szemlehunyás pedig az elmélyedés és imádság kifejezése. A tóráköpeny és a tóratekerccs iránti tiszteletet csókkal is szokás kifejezni.

Az istentisztelet helye alapvetően a *zsinagóga*, mely kelet felé néz. A keleti részben találjuk a Tóra szekrényét, melyet frigyszekrénynek is neveznek. Itt őrzik a liturgikus használatú, kézzel írt tóratekerccseket. Imádkozni természetesen bárhol lehet, akár magánlakáson vagy szabadtéren is.

A katolikus bérmáláshoz, illetve a református és evangélikus konfirmációhoz némely tekintetben hasonló *felnőtté avatási szertartásról* a zsidó felekezet esetében is beszélhetünk. Ez fiúgyermek esetében 13, lányok esetében 12 éves korban esedékes. Ettől kezdve számít a gyermek felnőttnek. A fiúgyermek ilyenkor a Tórához járulnak és ünnepélyes keretek között felolvasnak belőle. Nagy megtiszteltetés, ha egy ilyen avatási szertartásra meghívást kapunk. A szokásos ajándék az avatandó számára ilyenkor az imakönyv.

A számos zsidó ünnep közül csak a legjelentősebbek felsorolására van lehetőségünk.

A *Purim* vidám zsidó ünnep, a sorshúzás napja, mely során Eszter könyvéből olvassák fel a megmenekülés történetét.

A *Hannuka* közismert ünnep, rendszerint december hónapra esik és felavatást jelent. A jeruzsálemi templom visszafoglalására és újraavatására emlékeznek. A hagyomány

szerint ilyenkor nyolc egymást követő napon gyűjtják meg a nyolcágú gyertyatartó gyertyáit, miközben a tüzet a kilencedik, kisebb gyertyáról veszik. Hazánkban mára bevett szokás lett a közterületeken felállított gyertyatartó és az ott végzett ünnepélyes gyertyagyújtás a téli időszakban.

Áv hónap tizedikén, vagyis *Tisa* (Tisá BeÁv) ünnepén a vallásos zsidók egész napos böjtöt tartanak – az első és a második szentély lerombolására emlékezvén.

A *Pészach*, vagyis a szabadság ünnepe nyolc napig tart, mely során az Egyiptomból való kivonulást ünnepelik. Ennek előestéje a *széder-est*. Ez egy ünnepi rituális vacsora, melyet eredetileg család körben fogyasztottak, azonban újabban szokássá vált ennek közösségi megünneplése is. Ilyenkor énekek és áldások kíséretében mondják el az Egyiptomból való kiszabadulás történetét, melyet magyarázatok és elmélkedések kísérek. A vacsora szertartása aprólékosan meg van szabva.

Pészach után hét héttel tartják a *hetek ünnepét*, mely a kinyilatkoztatás ünnepe. Arra emlékeznek, hogy Mózes átvette a Tórát.

A sátoros ünnep, vagyis *Szukot* egyben hálaadás a termény betakarításáért. A zsidóság ilyenkor arra is emlékezik, hogy az Egyiptomból való kivonulás után sátrakban aludt a választott nép.

Szintén híres ünnep a *Jom Kippur*, vagyis az engesztelés napja. Ennek az ünnepnek külön liturgiája van, és az előző esti bőséges vacsora után böjti nap is egyben. Ez a bocsánatkérések ideje és az arra gondolásé, hogy a Mindenható minden zsidó felett ítélkezik.

A *zsidó újév* az emlékezés, az ítélet és a kúrtharsogás napja. Hagyományosan ilyenkor édes ételeket kell fogyasztani, hogy az újesztendő is édes legyen.

Mindezekben az évente ismétlődő ünnepeken kívül természetesen mindenféleképpen szót kell ejtenünk a szombat, vagyis a *shabbat* kiemelt szerepéről. A szombat megülnése – a fiúgyermek körülmételéséhez hasonlóan – nagyban hozzájárult a történelem során a zsidók önazonosságának megőrzéséhez, éppen ezért kiemelt jelentőségű hagyományról van szó. A Tóra szerint az Úr a világ megteremtése során hat nap munka után megpihent, és ezzel példát mutatott arra, hogy az emberek is hat napon át végezzék munkájukat, a hetediket azonban pihenésre, feltöltődésre és imádságra fordítsák. A teljes pihenés ideje a szombat, amikor semmiféle munkát nem szabad végezni. A zsidó időszámítás szerint a nap az előző esti napnyugtától az adott nap napnyugtájáig tart. Súlyos tapintatlanság közismerten vallásos zsidó embereket péntek este és szombat este között rendezvényre meghívni vagy szereplésre felkérni.

A zsinagógába való belépéskor a férfiak számára a fejfedő használata kötelező. Ez lehet akár egy elegáns kalap is, de bátran használjuk az erre rendszeresített *kippát*, melyből általában a bejárat környékén találunk (ha nincs sajátunk). Ez a szabály a nem zsidó férfiakra is szigorúan vonatkozik. Hölgyek esetében a bekötött fő az előírás.

A zsidó valláshoz kapcsolódó ruhadarabok közül a *tallitot* említjük meg, mely egy imaköpenyként használt, rojtos lepel – rendszerint gyapjúból készítve. A férfiak imádságra ezt veszik fel, általában köpenyszerűen a vállra borítva. Az ortodox zsidók gyakran a fejüket is beborítják az imaköpennyel, míg a neológok inkább sálszerűen használják. A rojt Isten törvényeire, a zsidó nép kiválasztottságára és a vallási kötelezettségek teljesítésére emlékezteti a tallitot használót.

A zsidó istentiszteleti énekek kapcsán sok helyütt – így hazánkban is – kialakult az énekek orgonával kísérésének hagyománya. Fontos szabály, hogy a szombati imák alkalmával az orgonát csak nem zsidó vallású személy szólaltathatja meg, hiszen az orgonálás is munkavégzésnek minősül. A modern zsinagógai zene gyakran tekintetbe veszi a kórusokban rejlő lehetőségeket is.

1.3. Egyházi személyek rangsora, egyházak belső rangsorolása⁷

Olyan hivatalos rendezvények alkalmával, ahol egyházi meghívottak is részt vesznek, elengedhetetlen ismernünk az adott egyház belső rangsorolási rendszerét. Csak ennek tudtával leszünk ugyanis képesek a vendégeket a protokoll szabályainak megfelelően köszönteni és leültetni.

A legtöbb egyház és felekezet esetében több lépcsős hierarchiáról beszélhetünk. Az egyházi vezetők egymáshoz képest is rangsorolandók. Őket követik az egyházi személyek, szintén ügyelve a köztük fennálló rangbeli különbségekre, majd a többi, nem egyházi személynek minősülő, de az adott egyházhhoz tartozó, ott valamilyen funkciót betöltő személyek.

A **katolikus** hierarchia pontosan szabályozott viszonyokat, alá- és fölérendeltséget vonultat föl. A katolikus egyház mindenkor feje a *pápa*. Őt követik a rangsorban a *bíborosok*, vagyis a pápaválasztók. Ők azok a személyek, akik széküresedés esetén az új pápát – szigorú forgatókönyv és részletes szabályozás alapján – megválasztják. Következnek az *érsekek*, közülük is elsőként a *nunciosok*, vagyis a Szentszék nagykövetei. Őket követik a *püspökök*, amely csoporton belül a *megyéspüspököket* előrébb, a *segédpüspököket* hátrébb szokás rangsorolni. Az egyes csoportokon (például megyéspüspökök) belül a rangsorolás általában a kinevezés dátuma szerint történik.

A magyar katolikus egyházi életben tehát a bíborost a nuncius követi, majd az érsekek, megyéspüspökök és segédpüspökök. Az érsekek a főegyházmegyék – más szóval az érsekségek – vezetői, az egyházmegyék vezetői a megyéspüspökök. Némelyikük munkáját egy vagy több segédpüspök segíti.

A katolikus püspökök rangsorolásakor figyelembe szokás venni azt is, hogy ki a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elnöke. Az elnököt tehát nem a pápa nevezi ki, hanem a konferencia tagjai, vagyis hazánk katolikus püspökei választják – a pápa által kinevezett – megyéspüspökök közül meghatározott időre, jelenleg öt évre. Az elnököt – és esetleg az alelnököket – szokás kiemelni a fenti rangsorból, és feljebb pozícionálni, azonban soha nem a nuncius elé.

A fentebb felsorolt egyházi vezetők alapvetően mind püspökök, vagyis részesültek a püspökké szentelésben. Valamennyiüket a pápa nevezi ki. Mivel a pápának értelemszerűen nincs lehetősége minden egyes püspököt személyesen ismerni, a kinevezések előkészítésében a Püspöki Kongregáció van segítségére, amely a Szentszéknek egyfajta „minisztériuma”. E sorok írásakor a világon 3.635 aktív katolikus püspök szolgál, a nyugdíjasokat is beleszámítva ez a szám 5.479.⁸

⁷ Gyarmati, 2002.

⁸ *List of Living Bishops and Cardinals*. URL: <http://www.gcatholic.org/hierarchy/prelates.htm> (letöltés ideje: 2017. október 10.)

A bíborosok között előfordulhat, hogy valamelyikük nincs püspökké szentelve, ugyanis a pápát a bíborosok kinevezése során nem köti olyan megszorítás, amely előírná számára, hogy kizárólag püspököket nevezhet ki bíborossá. A szokás azonban az, hogy közel az összes bíboros az érsekek közül kerül ki, vagyis már püspökké vannak szentelve kinevezésük pillanatában.

Rangsorolás esetén a nyugdíjas egyházi vezetőket az azonos rangú, de aktív egyházi vezetők után szokás besorolni. Egy nyugdíjas érsek tehát az aktív érsekek után, de a megyéspüspökök előtt soroltatik. Ugyanez a szabály alkalmazható az egyházi személyek esetében is.

A következőkben felsorolandó egyházi személyek nincsenek püspökké szentelve, de a papszentelésben részesültek. Valamennyien papok ők, a feladatkörük, címeik, kitüntetések és kinevezéseik alapján azonban a papságon belül is további rangsorolás szükséges. Az alábbi feladatköröket, rangokat, címeket és kitüntetéseket – a pápai kitüntetések kivételével – a megyéspüspök adományozza a papok számára.

A papok közül az elsők minden egyházmegyében a *kanonokok*, azaz a káptalan tagjai. Régen ők alkották a püspök tanácsadó testületét. A kanonoki cím gyakran javadalommal is járt. Mára a püspök a legeredményesebb munkát végző, legnagyobb tiszteletnek örvendő, általában tapasztalt, idősebb papok közül nevezi ki a kanonokokat. Ez a legmagasabb szintű egyházmegyei kitüntetés.

Rangsorban utánuk következnek a *pápai kitüntetéssel* rendelkezők. Ezeket a címeket – ahogy az elnevezésből is gondolhatjuk – megyéspüspöki felterjesztésre maga a pápa adományozza. Ferenc pápa ugyan megválasztása után nem sokkal sok címet eltörölt, a megmaradtakat leegyszerűsítette, illetve adományozásukhoz alsó korhatárt szabott (felmentést a korhatár alól csak a Szentszék diplomáciai szolgálatában álló papok kaptak), a korábban kiadott címek és kitüntetések nem veszítették el érvényüket, ezért fontos ezeket megemlítenünk. A három megmaradt cím – rangsorrendben – az *apostoli protonotárius*, a *pápai prelátus* és a *pápai káplán*. Mindegyik címhez jár a *monsignore* megszólítás.

A papi rangsor következő szintjét a különböző egyházmegyei kitüntetéssel rendelkező papok alkotják. Ezeket a címeket értelemszerűen a megyéspüspök adományozza. Ilyen kinevezés – rangsorrendben – az *apát*, a *prépost*, a *tiszteletbeli kanonok*, a *címzetes esperes* és az *érseki/püspöki tanácsos*.

Lehetőségünk van – a kitüntetések számbavétele után – a papokat funkció szerint is rangsorolni. A helyes rangsorrend: *esperes*, *plébános*, *káplán*. Az esperes egy-egy esperesi kerület adminisztrációját fogja össze, ez általában körülbelül tíz plébániát jelent. A plébános feladata a plébániatemploma területén élő hívek lelkipásztori ellátása. Segítőtársa a káplán, akit plébános-helyettesnek is nevezhetünk.

Mindenféleképpen meg kell említenünk a szerzetespapokat, akik nem egyházmegyéhez, hanem egy-egy szerzetesrendhez tartoznak. Az ő felettesük a legtöbb kérdésben nem a megyéspüspök, hanem a tartományfőnök. Magától értetődő, hogy a *rend- és tartományfőnökök* kitüntetett szerepben és ezáltal megkülönböztetett helyen vannak a papi rangsorban, azonban a püspököket nem előzhetik meg.

Végezetül hadd említsünk meg néhány olyan katolikus egyházi funkciót és beosztást, amely nem kötődik a papsághoz. Ilyenek a diakónusok (szerpapok), a papnövendékek, a nem pap szerzetesek, azaz a testvérek (barátok) és nővérek (apácák), az akolitusok (áldoztatók) és lektorok (felolvasók), továbbá a hitoktatók, egyházközségi

képviselőtestületi elnökök és tagok, egyházi intézményvezetők, munkavállalók és önkéntesek. Az ő rangsorolásukra ritkán kerül sor. Szabályként mindenesetre elmondható, hogy a papság megelőzi őket a rangsorban.

A **református** egyház alapelve, hogy „az egyház gyülekezetében él”, és így érdemes nekünk is alulról felfelé haladnunk.

Alapegységünk az *egyházközség*, melyet szokás gyülekezetnek is nevezni. Ennek élén a *lelkész* áll. Az egyházközség tagjai által választott testület a presbitérium, tagjai a presbiterek, a gyülekezet előljárói. A lelki feladatok ellátása mellett a református egyházban – és az evangélikus egyházban is – a lelki vezető mellett mindig áll egy világi vezető, kinek feladata a gazdálkodás és üzemeltetés ellátása. Őt *gondnoknak* hívják.

Az *egyházmegye* az egyházközségeket fogja egybe, élén az *esperes* és az *egyházmegyei gondnok* áll. Feladatkörük hasonlóan oszlik meg, mint az egyházközségi lelkész és gondnok esetében, tehát az esperes a lelki, tanítói, pásztori feladatokkal, míg az egyházmegyei gondnok a gazdasági és üzemeltetési feladatokkal foglalkozik.

A következő adminisztratív egység az *egyházkerület*. Ennek élén a *püspök* és az *egyházkerületi főgondnok* áll. A Magyarországi Református Egyház négy egyházkerületbe, a Tiszántúli, a Tiszáninneni, a Dunamelléki és a Dunántúli Egyházkerületbe szerveződik.

Az országos szervezeti egységet, a Magyarországi Református Egyház Zsinatát az egyik püspök mint a zsinat megválasztott lelkészi elnöke, és az egyik főgondnok mint a zsinat megválasztott világi elnöke vezeti.

A református egyház egyes szervezeti egységeit nagyfokú autonómia jellemzi. A gyülekezetek maguk választják és tartják el lelkészüket és tartják fenn épületeiket.

Az **evangélikus** egyházban teológiai értelemben vett hierarchiáról nem beszélhetünk. Szerintük egyetlen papi szolgálatforma van, mégpedig a lelkészi szolgálat. Ameddig a végzett teológusok nem rendelkeznek lelkészvizsgával, *segédlelkészek* lehetnek. Két év segédlelkészség után van lehetőség a lelkészvizsga letételére, mely után *gyülekezeti lelkésszé* választhatóak.

Az evangélikus egyház szervezeti felépítése és annak terminológiája is nagyon hasonló a református egyháznál leírtakhoz, ezért itt most elsősorban a különbségekre hívjuk fel a figyelmet. Az egyházmegyét itt is az *esperes*, az egyházkerületet pedig a *püspök* vezeti. Az országos egyház élén az *elnök-püspök* áll. Minden szinten van egyenrangú világi vezetőtárs is. Ő a gyülekezeti, egyházmegyei, kerületi, országos *felügyelő*.

A **zsidó** felekezet esetében a rangsorolás nem annyira egyértelmű, mint ahogy a keresztény egyházaknál láttuk. Előfordul, hogy a rendezvény jellegétől vagy az alkalomtól függően egyedi rangsorolást kell alkalmazni. A rangsorolás logikája olykor a meghívottak körétől és létszámától is függ. Általánosságban elmondható, hogy a rabbiság után az előljáróság következik. A félreértések elkerülése végett minden esetben kötelező az előzetes egyeztetés a rangsorolást illetően.

Leggyakrabban olyan alkalmakkor van szükségünk az egyházak belső rangsorolásának ismeretére, amikor valamilyen rendezvényt készítünk elő. A legtöbb esetben nemcsak egy-egy egyház képviselői vannak jelen, sőt nem is csak egyházi képviselők, hanem a társadalmi, a gazdasági, a politikai, a diplomáciai vagy a kulturális élet képviselői is. Ilyenkor célszerűnek tűnik vegyes ültetést alkalmazni.

Mivel az Apostoli Nuncius a diplomáciai testület doyenje, ezért őt illeti meg az első hely a nagykövetek között. Az érsekeket, megyéspüspököket a miniszterek szintjére szokás besorolni, a segédpüspököket és a magas rangú papokat az államtitkárokéra. A bíborost megillető hely a legfőbb közjogi méltóságok között van.

A protestáns egyházak lelkesi és világi vezetőit miniszteri szintre, megyei vezetőit államtitkári szintre kell besorolni.

1.4. Egyházi rangok, megnevezések, címzési, megszólítási formák hivatalos és magánérintkezésben

Nem szükséges hangsúlyoznunk a helyes címzés és megszólítás fontosságát, akár levelezésről, akár köszöntésről vagy megszólításról van szó.

Az egyházi vezetők és egyházi személyek megkeresésének, a velük való kapcsolatfelvételnek elsődleges módja a levél. Természetesen ma már teljesen elfogadott az e-mail üzenet írása is. E-mail esetén ugyanakkor sokkal elegánsabb a levelet – lehetőleg aláírt formában – csatolt pdf mellékletként megküldeni, mint egyszerűen az e-mail törzsszövegébe írni. A legegánsabb, legünnepélyesebb és legkomolyabb üzenetküldési forma természetesen továbbra is a nyomtatott, aláírt levél, melyet posta vagy futár útján szokás kézbesíteni. Az eleganciát, komolyságot tovább fokozhatjuk például azáltal, hogy a levelet nem hajtjuk meg, hanem egy a levélpapír méretének megfelelő borítékot választunk a kézbesítésre.

Az első – írásos – kapcsolatfelvétel után bizonyos esetekben indokolt lehet a telefonos kommunikáció is. Itt különösen is ügyeljünk arra, hogy lehetőség szerint a hívó és a hívott fél hasonló „rangú” legyen. Nem túl elegáns, ha a püspököt a főosztályvezető titkárnője hívja mobiltelefonján.

Ennyi bevezető után nézzük most meg konkrétan az egyes megszólítási formákat egyházanként! Leggyakrabban nincs különbség a címzés és a megszólítás között, a kevés kivételt külön jelezni fogjuk.

A **katolikus** világban – mint fentebb láttuk – a legnagyobb tisztelet a pápának jár. Őt magyarul *Őszentségének* szokás címezni, de megszólításnál már a *Szentséges Atya* kifejezés a bevett. Az *Őszentsége* megszólítás egyébként ugyanúgy kijár az ortodox pátriárkáknak is.

Különleges, ritka megszólítás az *Őboldogsága*, amelyet a teljesség igénye miatt most röviden mégis megemlítünk. Ez a cím kijár minden pátriárkának az egyesült keleti egyházakban, míg a latin katolikus egyházban kizárólag a jeruzsálemi latin pátriárka viseli ezt a címet.

Az *eminenciás* megszólítás jár a bíborosoknak, míg az *excellenciás* az érsekeknek, megyéspüspököknek és segédpüspököknek. A pápát kivéve mindannyiukat szólíthatjuk *főtisztelendőnek* is. Például: Eminenciás és Főtisztelendő Bíboros Úr! Vagy: Excellenciás és Főtisztelendő Püspök Úr!

A *főtisztelendő* cím minden papot megillet, míg a diakónusokat, papnövendékeket, szerzetesnővéreket *tisztelendő úrnak/nővérnek* szokás szólítani. A pápai kitüntetéssel rendelkező papokat szokás még az olasz *monsignore* megszólítással illetni, ennek használata azonban nem kötelező hazánkban.

Összefoglalóan megállapíthatjuk tehát, hogy a *főtisztelendő* megszólítást alkalmazva papok és püspökök, de még bíborosok esetében sem követünk el hibát. Ugyanakkor illő

és elegáns az érsekek és püspökök esetében az *excellenciás*, míg bíborosok esetében az *eminenciás* címzés használata.

Arra figyeljünk oda, hogy a katolikus egyházban használt *főtisztelendő* megszólítást ne keverjük össze a protestáns világban bevett *főtiszteletű* megszólítással.

A **református** és az **evangélikus** egyházban ugyanazokat a megszólítási és címzési formákat használjuk. Alapvetően két címet különböztetünk meg, a *főtiszteletűt* és a *nagytiszteletűt*. Főtiszteletűnek tituláljuk az összes püspököt, magát a püspöki hivatalt, továbbá a teológiai professzorokat is, míg az összes többi lelkészt – az espereseket és a segédlelkészeket is beleértve – nagytiszteletűként szokás szólítani.

A **zsidó** felekezet esetében igazán könnyű dolgunk van, hiszen itt a polgári világban szokásos és bevett megszólítási és címzési formákat alkalmazzuk. Például: Tisztelt Rabbi Úr!, Tisztelt Elnök Úr!, Tisztelt Igazgató Úr!

Talán nem is lenne szükséges külön megemlítenünk, mert nyilvánvaló, hogy hivatalos iratokban akkor sem használunk tegező formát, ha egyébként tegező viszonyban vagyunk a címzettel. Élőszóban egyházi személyekhez szólva – tegeződés esetén – ajánlott a kibővített udvariassági formulák alkalmazása, mint például a „Légy szíves, érsek úr!” vagy a „Parancsolj, plébános úr!”

A fentiek ismerete és alkalmazása tiszteletet, megbecsülést és hozzáértést sugároz. A sikeres kommunikációhoz és a jó viszony kialakításához, fenntartásához a címek és megszólítások precíz használata nemcsak fontos, hanem egyenesen megkerülhetetlen.

1.5. Irodalomjegyzék

- Érszegi Márk Aurél (2008): *Péter utódának szolgálatában*. Vajdasági Keresztény Ifjúság, Szabadka.
- Érszegi Márk Aurél (2014): *Pápa – Szentszék – Vatikán*, Szent István Társulat, Budapest.
- Gyarmati Ildikó (2002): *Egyházi protokoll. Viselkedési tanácsok hívőknek és nem hívőknek*. Athenaeum, Budapest.
- Központi Statisztikai Hivatal (2014): *2011. évi népszámlálás. 10. Vallás, felekezet*. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- *List of Living Bishops and Cardinals*, URL: <http://www.gcatholic.org/hierarchy/prelates.htm> (letöltés ideje: 2017. október 10.)
- *Zsidó naptár. Szokások, szabályok és imák. Hasznos tudnivalók az 5778. esztendőre (2017. szeptember 21. – 2018. szeptember 9.)*, A Budapesti Ortodox Rabbinate és az Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség, Budapest.

A Nemzeti Közsolgálati Egyetem kiadványa.

Kiadó: Nemzeti Közsolgálati Egyetem; Államtudományi és Közigazgatási Kar
www.uni-nke.hu

Felelős Kiadó: Prof. Dr. Kis Norbert dékán

Címe: 1083 Budapest, Üllői út 82.

Kiadói szerkesztő: Kiss Eszter

A kiadvány a KÖFOP-2.1.1-VEKOP-15-2016-00001 „**A közszolgáltatás komplex kompetencia, életpálya-program és oktatás technológiai fejlesztése**” című projekt keretében készült el és jelent meg.

A kiadvány
a KÖFOP-2.1.1-VEKOP-15-2016-00001
„A közszolgáltatás komplex kompetencia,
életpálya-program és oktatás technológiai
fejlesztése” című projekt keretében készült
el és jelent meg.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE